

Revirement jurisprudențial și schimbări doctrinare. Spre o teorie concretă a izvoarelor dreptului românesc de azi

*Prof. univ. dr. Mircea Duțu
Directorul Institutului de Cercetări Juridice
Acad. „Andrei Rădulescu” al Academiei Române*

În manualele de introducere în studiul dreptului (la noi denumite pretențios și „teorii generale”) jurisprudența e definită de obicei, din motive de accesibilitate și comoditate, ca fiind ansamblul hotărârilor pronunțate de jurisdicții și i se acordă, printre izvoarele dreptului, locul unei simple „autorități”. Această perspectivă minimală prezintă însă inconvenientul de a asimila *justiția* cu *jurisprudența*; aceasta din urmă nu ar fi altceva decât suma practicilor judecătorilor și forța sa s-ar confunda cu independența autorității judecătorești garantate de constituție. Pentru a evita tautologia se consideră că jurisprudența nu ar descrie acțiunea de a judeca, ci o altă categorie de activități, cea care permite extinderea interpretării reținute de un judecător într-un caz dat, la un altul similar tratat de o altă instanță. Ea ar deveni astfel ansamblul de procese care contribuie la garantarea unificării interpretării dreptului nu în fața instanțelor „în general”, ci a celor care dispun de competența de a impune interpretările date celorlalte jurisdicții. În această ipostază ne apar ca aferente producții ale structurilor ce dispun de „ultimul cuvânt” interpretativ, adică, la noi, Înaltei Curți de Casație și Justiție (ÎCCJ), și în sensul specific rolului și competențelor sale Curții Constituționale. Dar spre a ajunge la toți destinatarii și a i se asigura accesibilitatea necesară a semnificațiilor sale, din cauza, în special, laconismului hotărârilor judecătorești care o exprimă, are nevoie de o laborioasă muncă de „decriptare” ce incumbă profesioniștilor dreptului, în frunte cu doctrinari chemați nu numai să descopere înțelesurile și să explice concluziile, ci și, mai ales, să ofere o privire critică, analitică și clarificatoare, prin prisma raportărilor la *acquis*-ul în materie, deopotrivă al practicii judiciare și reflecției teoretice. În același timp, într-o lume în profundă mișcare, cu recodificări, uniformizări și standardizări reglementare, marcată de resurrecția luptei pentru statul de drept și afirmarea justiției în prim planul scenei publice, se impune și o reevaluare și nouă citire a efectelor profunde și durabile ale activității sale, exprimate în primul rând de jurisprudență. Respectiv, o reînscrisere a revirimentului jurisprudențial în ecuație cu schimbarea doctrinară, din perspectiva degajării unei teorii coerente a izvoarelor dreptului românesc de azi. Și aceasta cu multiple argumente, în noul context general și cu preocuparea surprinderii impacturilor prezentului și mai ales ale viitorului.

1. Argument istoric și pretext aniversar. Din punct de vedere istoric, jurisprudența a reprezentat în dezvoltarea juridică modernă a României prima cale de afirmare a unei reflecții proprii și întâia formă de adaptare a datelor transplantului legislativ major occidental efectuat prin codificarea de la 1864 și cea care i-a urmat în cadrul constituirii dreptului pozitiv românesc de tip european, la realitățile interne, căreia i s-a asociat în mod organic doctrina aferentă într-un efort responsabil de construire a științei și practicii judiciare naționale. Pretoriul a devenit, astfel, laboratorul inițial de decantare a ideilor juridice și declinării lor în rezonanțele problemelor realității, dezbaterile judiciare cu participarea și cuvântul părților, reprezentate de profesioniștii dreptului și concluziile instanțelor înscrise în litera și spiritul hotărârilor judecătorești întregind orizontul procesului „fabricării jurisprudenței”.

Nu întâmplător și istoria revistelor de specialitate se circumscrie unui același registru de evoluție. Paginile lor s-au deschis la începuturi aproape exclusiv publicării hotărârilor judecătorești în frunte cu cele ale Casației, iar, mai apoi, prin intermediul notelor și adnotărilor s-au înfiripat primele contribuții doctrinale și s-a născut ecuația definitorie a demersului analitic în domeniul dreptului. Este, prin excelență, cazul primei reviste reprezentative de la noi în materie juridică, *Dreptul* (1871), urmată de *Curierul Judiciar* (1893), și într-o anumită perspectivă miza înființării și existenței, pe o treaptă superioară de afirmare a jurisprudenței în viața legală a societății românești, deopotrivă ca factor de cunoaștere și instrument de promovare a unificării juridice, a *Pandectelor Române* (1921). Aproape trei sferturi de veac, abia în anii 1930, întrebându-ne de existența și vorbindu-se de manifestări mai consistente ale unei *literaturi juridice românești*, ea a deținut preponderența în câmpul reflecției asupra dreptului, precum și în paginile publicațiilor de specialitate. Restructurările și reorientările petrecute de-a lungul timpului nu au schimbat fundamental datele problemei, ci au făcut numai să-i redistribuie variabilele aferente în funcție de prioritățile și aspirațiile epocilor, cu nuanțele și prioritățile pertinente.

Printr-o bine-venită coincidență între contextul aniversar al vectorilor istorici ai publicisticii – 150 ani de la apariția *Dreptului* și un secol de la fondarea *Pandectelor Române* – și nevoia intrinsecă fenomenului juridic de reevaluare periodică și redefinire sub semnul perspectivelor istoriei, ținând seama de preocupările și prioritățile prezentului și mai ales ale viitorului, înțelegem să propunem un proiect științific național legat de o atare complexă problematică.

2. Premise generale în teoria dreptului. Înainte de toate, să fim de acord că *Dreptul* nu este o simplă disciplină de aplicare metodică a regulilor înscrise în ierarhia normelor supralicitată de Kelsen; el constituie ceva mai mult: o punere în formă a vieții, restituirea ei în prescripții și prefigurări; reglementarea ilustrează, încadrează, însoțește și, în final, ordonă. Nu în ultimul rând, în dialectica și permanenta mișcare a normei și practicii e greu adeseori a spune care o precede și în ce măsură una o influențează și determină pe alta. E o unitate prin continuitate. Apare rolul cercetătorului în drept să reflecteze, analizeze și concluzioneze asupra adaptării, schimbării și interpretării legii. Nu în ultimul rând, dreptul e și un formidabil catalizator al inovațiilor sociale, o veritabilă „maieutică” a domeniului. Cu alte cuvinte, acesta trebuie să se concentreze asupra realităților sociale și, totodată, a chiar modului cum le percepe, asigură și ameliorează cerințele și semnificațiile. „Dreptul dreptului” într-un anumit fel. Dintre izvoarele dreptului, născută direct din confruntările normei cu probleme concrete ale vieții, jurisprudența rămâne cel mai autentic, expresia cea mai fidelă a particularismelor locale și răspunsul cel mai eficient la cerințele juridice organice ale societății. Epoca prezentă impune transformări majore și generează provocări cruciale pentru fenomenul juridic. În orice caz, fără dubiu, astăzi producția de norme traversează o criză. În acest context, a reflecta în privința izvoarelor dreptului e la fel de important precum a o face referitor la norma însăși. Pentru că aceasta din urmă nu înseamnă mai nimic fără contribuția celui care o aplică, adică judecătorul. În Epoca Luminilor simplă „gură care zice dreptul”, magistratul se confruntă astăzi cu transformarea, diversificarea și amplificarea misiunilor sale tradiționale, tranșează din ce în ce mai puțin litigii și reglează din ce în ce mai mult situații și procese sociale. Prin ce mijloace? Oficiul judecătorului se schimbă și rolul jurisprudenței se nuanțează și adaptează, iar deciptarea și relevarea acestor mutații revine cercetătorului. Este una din provocările avute în vedere de obiectivele proiectului asupra căruia reflectăm prin rândurile de față.

3. Judecătorul ca autor de drept.

3.1. Toate cursurile facultăților de drept, precum și manualele de specialitate repetă invariabil că a aplica legea este un act mecanic: subsumarea cazului particular legii suverane! Din acest punct de vedere suntem în zodia legicentrismului juridic. Superioritatea sa absolută nu ar lăsa niciun loc creativității judecătorului. Așa că, „voința generală” ar face din judecător „executantul mut”, iar jurisprudența „nu ar străluci decât dintr-o autoritate împrumutată legii”. Desigur, o atare abordare nu este numai o percepție europeană, de tip, în primul rând, francez și răspândită și la noi. Ea este împărtășită și în alte zone ale lumii, inclusiv peste ocean. Un candidat la Curtea Supremă a S.U.A., John Roberts, compara rolul judecătorilor cu cel al unui arbitru de baseball care se mărginește la observarea respectării regulilor jocului fără a le schimba. Filosofia actului de a judeca rămâne una complicată. Cum scria Paul Ricoeur, a aplica legea este operațiunea ce combină argumentația ca procedură deductivă și interpretarea ca exercițiu de imaginație deductivă. Articulația între o „tramă logică” și una inventivă ar fi esența actului de a judeca. Scopul său nu este acela de a se conforma scrupulos unei reguli generale; dimpotrivă, devine cel de a integra fundamentului legal al deciziei sale un act creator. Căci aplicarea dreptului, subliniază doctrinarii, comportă în mod necesar o dimensiune de interpretare. Dacă există autoritate, ea nu purcede nici dintr-o transcendență, nici dintr-un silogism, ci dintr-o justă apreciere a faptelor. Nu e altceva decât sugerează cei care ne invită a rezolva contradicția aparentă între libertatea judecătorului și constrângerile sale prin o artă regândită a motivării.

Nu în ultimul rând, opera de justiție e una comună, o ședință de judecată nu e o regie cu un actor unic, fie el judecătorul sau legislatorul. O hotărâre judecătorească își găsește conținutul în pozițiile exprimate și rezultate din interacțiunile între actorii participanți, unde fiecare trebuie să-și joace rolul său.

3.2. Principal autor al jurisprudenței, fără a ignora însă în această privință influențele rezonanțelor datorate dezbaterilor judiciare, judecătorul român pare a manifesta în ultimul timp un interes deosebit pentru recunoașterea unui statut sporit, teoretic, și nu numai, „produsului său”, prin publicare și explicarea mai profundă a ceea ce a dorit să exprime pe calea considerentelor avute în vedere și soluțiile de drept exprimate, inclusiv nevoia unui dialog cu ceilalți parteneri de reflecție și, nu în ultimul rând, în, poate, căutarea unui feed-back necesar și util. Inițiativa „Revistei Române de Jurisprudență” din 2020 de a publica hotărâri reprezentative ale ÎCCJ și, respectiv, ale curților de apel, unele însoțite de comentarii explicative, se înscrie în sensul unei atari percepții. Însă, în mod evident, păstrarea bine-venitului demers în zona exclusivă a „autorilor” „jurisprudențelor” respective îi reduce din posibilele semnificații. Într-adevăr, cu o atare (auto)proveniență, „notele” în cauză nu fac altceva decât să explice, aprofundeze și, eventual, să dezvolte gândurile și semnificațiile acordate „dezlegărilor de drept” aferente. O privire critică absolut necesară, care să depășească stadiul de „motivare îmbogățită” a deciziilor vizate, și aceasta nu atât pentru a depăși caracterul concis al hotărârilor (care sunt redată *in extenso*), ci din dorința sublinierii autoratului și accentuării profilului distinct, ar fi de natură să le sporească utilitatea și să pună în lumină mai bine contribuțiile creatoare. Este vorba, așadar, de necesitatea completării acestei perspective în ecuația indispensabilă a dialogului și controlului reciproc, cu cea a analizei doctrinarului, provenind din aceeași „lume juridică”, dar care nu aparține jurisdicțiilor. S-ar ajunge astfel la o realizare mai aptă spre a se înscrie cu adevărat în cadrul jurisprudențelor acreditate *per se*, cu o recunoaștere generală, una care e ruptă din sentențier și promovată în paginile publicațiilor de specialitate, cu efecte nu numai de speță, ci având rezonanțe ce contează mai ales în planul ideilor.

3.3. Deși calificate ca aparținătoare unui registru mai facil și superficial ca demers și rezultate, promovat și care proliferază mai ales sub presiunea interesului practic și influența

actualității imediate, doctrinarii, mulți reputeți specialiști în materia abordată, recurg la comentariul (sub forma notei sau sintezei) de jurisprudență spre a o critica/aproba, total/parțial, spre a sublinia ori, dimpotrivă, a-i contesta „valoarea normativă”, purtătoare de progres juridic a unei soluții sau argumentații de speță. Cel mai adesea se stabilește și are loc pe această cale un dialog fertil, insolit și indirect dar reciproc benefic între pretoriu și catedră, judecător și teoretician cu riscuri și consecințe diferite. În mod evident, pentru universitari speța rezumată și comentată cu note, după caz, critice, aprobative sau parțial aprobative devine un instrument didactic redutabil, eficient formativ, iar, în același timp și astfel, instanța emitentă a pretextului jurisprudențial primește o confirmare a corectitudinii acțiunii sale de surprindere a dreptului concret și exprimare a sa creatoare, de interpretare și aplicare a textului legal.

Dintr-o altă perspectivă, această interacțiune este necesară într-o societate democratică și pentru îndeplinirea exigențelor statului de drept, cu atât mai mult cu cât reprezintă una din puținele pârgii de relevare a calității actului de justiție și percepere socială corespunzătoare a rezonanțelor și dimensiunilor sale.

De această dată însă, alianța dintre pretoriu și academie stă decisiv sub semnul științei dreptului și culturii juridice, în planul suprem al analizei de principii și reflecției profunde, cu concluzii esențiale. Ceea ce înseamnă că punctele de vedere anterioare surprind numai aspecte marginale, secvențiale și de nuanță, în niciun caz determinante și pentru totdeauna. Cu totul altfel, aspectele relevate pot constitui argumente pentru o nouă abordare și puncte de plecare spre noi orizonturi reflexive.

4. Rol de gardian al statului de drept și măsură a calității codificării. Dacă în privința primei codificări moderne a dreptului privat și cea a dreptului penal jurisprudenței i-a revenit preponderent misiunea de adaptare a dreptului pozitiv transplantat mecanic la tradițiile, mentalitățile, realitățile social-economice și aspirațiile țării, pe calea interpretării și aplicării prescripțiilor legii, în privința recentei recodificări a devenit acela de a asigura conformitatea constituțional-convențională și cu exigențele statului de drept a planturosului ansamblu legislativ, construit în condiții speciale. Într-adevăr, noile „construcții codale”, mai mult sau mai puțin inspirate și realizate tehnic și în orice caz juridic nejustificate în materie civilă și penală, au presupus și primit reacții jurisprudențiale în lanț, cu precădere din partea hotărârilor Curții Constituționale și, într-o anumită măsură, potrivit rolului specific și cea a deciziilor pertinente ale ÎCCJ. Numărul mare de excepții de neconstituționalitate admise și exprimate prin jurisprudențe, în mare parte „de abrogare” a textelor neconforme sau de precizare a semnificațiilor corespunzătoare ale unor dispoziții legale, au subliniat importanța deosebită a analizelor și aprecierilor judecătorului constituțional și a instanței supreme asupra noilor reglementări complexe și, în general, a dezvoltării dreptului pozitiv. Calitatea recodificărilor și-a regăsit în acest mod cea mai corectă evaluare și punere a sa în termenii exacti ai normalului juridic românesc. În același timp, jurisprudența s-a dovedit, încă o dată, a fi instrumentul principal de autoreglare a sistemului juridic, de respingere și/sau de eliminare a derivelor conjuncturale și păstrare a echilibrului conceptual și al construcției tehnico-reglementare.

A fost, totodată, și o confirmare a faptului că și în domeniul juridico-legislativ istoria se repetă și cei care nu o cunosc și nu-i respectă peste timp concluziile pot pierde, în ultimă instanță, în recursul în casație al adevărului juridic. Este cunoscută, în acest sens, nefericita experiență a Codului de procedură penală Carol al II-lea (1936), decantat ca proiect în laboratoarele Consiliului Legislativ și sub imperiul ruperii cu tradiția și instaurării unei reglementări abstracte cât mai perfecte, după modele fără rădăcini în practicile spațiului de aplicare (în cazul dat, preponderent după legea procedurală penală ungară a timpului), dar conformă noilor categorii operaționale ale

formalismului reglementar. Sub impactul corecturilor jurisprudențiale aduse, în numai câțiva ani, în privința majorității dintre „inovațiile” promovate s-a revenit la pozițiile existente anterior! O dovadă că dreptul are propria-i capacitatea de „curățire” și „autoepurare” a corpurilor străine și neavenite! Un semnal că ceea ce durează e autenticul și valorosul. Astăzi, la un deceniu de la recente recodificări invocate putem avea ocazia, prin scrutarea obiectivă și competentă a jurisprudenței relevante, înfăptuirii unei evaluări adevărate a ceea ce a fost, cum s-a modelat ulterior corpusul de reglementări și ce învățăminte se pot trage din noul experiment istorico-juridic.

5. Provocările unui demers revoluționar. Trecând acum la elemente concrete de definire a proiectului pe care dorim a-l iniția, prin forța lucrului se impun câteva precizări preliminare. În mod tradițional, juriștii români înțeleg prin „jurisprudență” mai ales hotărârile prin care instanțele judecătorești soluționează problemele de drept desprinse din spețele particulare ajunse pe rolul lor și a căror dinamică într-un anumit interval de timp permite identificarea unei linii de gândire urmate de aceste instanțe ori, dimpotrivă, identificarea oscilațiilor între mai multe linii de gândire posibile în rezolvarea uneia și aceleiași probleme. Tot în mod tradițional, aceste probleme de drept sunt selectate cu precădere dintre cele având ca obiect interpretarea unor prevederi legale, așa cum o arată și practica actuală referitoare la „dezlegarea unor chestiuni de drept” de către completele special desemnate ale Înaltei Curți de Casație și Justiție la solicitarea instanțelor de fond, realizându-se și pe această cale funcția instanței supreme de a asigura „interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești” potrivit art. 126 alin. (3) din Constituția României, republicată (Constituția). Cel mai târziu din momentul dobândirii de către Înalta Curte de Casație și Justiție a acestei competențe trebuia considerată ca definitiv soluționată nu numai problema recunoașterii „jurisprudenței” ca „izvor de drept”, ci în egală măsură și cea a „doctrinei”, a cărei funcție în cadrul sistemului dreptului constă tocmai în cultivarea categoriilor specifice dreptului, cele care fac posibilă deopotrivă identificarea problemelor, soluțiilor și liniilor de gândire juridică urmate de instanțe. Altfel spus, cristalizarea „jurisprudenței” din masa „hotărârilor” judecătorești reprezintă în aceeași măsură o faptă a „doctrinei”, precum și integrarea unei mase de „legi” în configurația intelectuală a „dreptului” ca sistem normativ distinct în cadrul ordinii unei anumite societăți într-o epocă istorică dată. Revelată astfel din nou ca *iuris prudentia* în accepțiunea clasică a acestui termen, așadar, ca formă specifică de *cunoaștere*, „jurisprudența” poate fi înțeleasă ca „izvor de drept” numai în măsura în care ea este percepută din nou ca *scientia iusti atque iniusti*, garantând astfel nu numai *coerența* internă a sistemului dreptului, ci și *consistența* acestuia ca drept „just” în raport cu transformările înregistrate în societatea careia îi aparține.

Din perspectiva istoriei dreptului și a gândirii juridice, o asemenea viziune asupra locului teoriei și practicii dreptului în contextul a ceea ce în mod tradițional constituie doctrina izvoarelor dreptului a presupus depășirea principială a concepției Modernității juridice continentale, pentru care judecătorul nu era decât „gura care pronunță cuvintele legii”, iar savantul jurist, am putea spune pe linia acestei celebre formule a lui Montesquieu din *Spiritul legilor*, pana care reproduce aceleași cuvinte într-o altă formă, dar fără a putea adăuga nimic conținutului lor. Îndreptată nu numai împotriva judecătorilor Vechiului Regim, asociați prin excelență cu caracterul arbitrar al hotărârilor, ci și împotriva juriștilor savanți, considerați furnizori de justificări ale hotărârilor arbitrare, concepția despre drept a Revoluției franceze așază în centrul izvoarelor *legea*, identificată cu *dreptul* și considerată un act nu atât de *cunoaștere*, cât mai ales de *voință*, anume expresia voinței generale configurate la nivelul Parlamentului ca organ reprezentativ suprem al poporului și unică autoritate legiuitoare a țării, așa cum este acesta definit și astăzi în art. 61 alin. (1) din Constituție. Înțeleasă în contextul transformărilor suferite de teoria și practica dreptului din

ultimele două secole – a căror dinamică a fost impusă nu de teorie, ci de practică – ca urmare a transformărilor survenite la nivelul societății înseși, această normă constituțională – a cărei interpretare nu poate face abstracție de normele existente în cadrul capitolului despre „Autoritatea judecătorească” și mai ales de rolul constituțional al ÎCCJ – are ca premise în egală măsură indispensabile atât diferențierea categorială dintre *drept* și *lege*, cât și considerarea acestuia din urmă ca fiind cu precădere un act de *cunoaștere*.

6. Elementele concretului și reperatele demersului. Implicațiile unor asemenea modificări de substanță în doctrina izvoarelor dreptului sunt evidente la nivelul practicii judiciare de pe continentul european, manifestându-se poate cel mai evident în construcții până nu de mult greu de imaginat și, cu siguranță, greu de justificat în cadrul tradițional al acelei doctrine, așa-numitul „reviriment de jurisprudență” în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, ale cărui reflexe sunt sesizabile în admisibilitatea sesizărilor privind schimbarea jurisprudenței ÎCCJ soluționate de către Secțiunile Unite. Faptul că prin consacarea formală și în acest fel a necesității unei stabilități jurisprudențiale – decurgând din necesitatea predictibilității hotărârilor judecătorești și astfel din principiul fundamental al securității juridice –, sistemul juridic bazat pe primatul legii se apropie de cel al precedentului judiciar specific sistemului *common law* este la fel de evident, precum și faptul că inflația legislativă din Marea Britanie și Statele Unite ale Americii a determinat la rândul ei o apropiere nu mai puțin semnificativă a acestui sistem de cel al *civil law* specific sistemului de drept continental-european și astfel și celui românesc; nu întâmplător, *hibridizarea dreptului* reprezintă pe ambele maluri ale Atlanticului un termen-cheie pentru transformările survenite pe parcursul ultimelor decenii. În continuare însă, mai ales în cazul României, aceste transformări sunt reflectate într-o măsură încă insuficientă pe planul teoriei dreptului, iar rolul *dinamizator* al practicii judecătorești în realizarea lor – și care se transformă din ce în ce mai mult într-un veritabil rol *conducător* al instanțelor cât privește dinamica întregului sistem de drept, ridicând relativ la competențele Parlamentului un tip de probleme asemănătoare structural celor relevate de ordonanțele Guvernului în raport cu „autoritatea legiuitoare” unică a acestuia din urmă – este încă departe de a fi înțeles în toată amploarea lui, și mai ales referitor la implicațiile sale pentru evoluția sistemului românesc de drept.

Așa fiind, una dintre urgențele majore ale teoriei juridice românești constă astăzi în elaborarea unei noi doctrine a izvoarelor dreptului, anume nu atât în postularea abstractă a unor principii justificate printr-un comandament ideologic sau altul, ci în „aducerea la concept” a realității juridice din zilele noastre, așa cum ea este configurată deopotrivă în drept și în fapt prin activitatea instanțelor judecătorești, a Înaltei Curți de Casație și Justiție și *last but not least* a Curții Constituționale.

Realizarea unei asemenea sarcini, asumată de Institutul de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu” al Academiei Române ca instituție dedicată prin statut și excelență cercetării juridice fundamentale, nu se poate realiza decât printr-o colaborare cu aceste două instanțe supreme ale dreptului românesc, și anume printr-o colaborare de lungă durată, pentru care demersul de față reprezintă numai momentul inaugural. De aceea, nu impunerea unor principii normative *abstracte*, ci analiza impactului *concret* al unor hotărâri judecătorești pentru evoluția dreptului românesc – hotărâri reprezentative pentru marile ramuri ale dreptului, selectate de către un judecător și analizate împreună cu un cercetător al dreptului – ar urma să constituie punctul de plecare pentru studii viitoare consacrate dinamicii dreptului românesc în ultimele trei decenii. Abia pe parcursul acestor studii, al căror final se cuvine a-l recunoaște ca deschis oricăror concluzii, credem că se va putea ajunge la o doctrină concretă a izvoarelor dreptului românesc, nu în ultimul rând una care va recunoaște fără echivoc nu numai jurisprudența, ci și teoria dreptului printre aceste izvoare.

Din parte-ne nu ne rămâne decât să așteptăm a vedea reacția instanțelor vizate din perspectivă partenerială, în funcție de care vom purcede la materializarea prefiguratului proiect.